

The Effectiveness of Satir Brief Family Therapy on the Couple Communication Patterns

بررسی تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر بر الگوهای ارتباطی زوج ها

Masoud Asadi, MA., Ali-Mohamad Nazari, PhD
Bagher Sanai, PhD.

مسعود اسدی^۱، دکتر علی محمد نظری^۲،
دکتر باقر ثنائی^۳

تاریخ پذیرش: ۸۹/۳/۲۶

تاریخ بازنگری: ۸۹/۲/۲۹

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۲/۲۳

Abstract

The purpose of the present study was to investigate the Satir Brief Family Therapy On The Couple Communication Patterns. The research procedure was quasi-experimental with mixed design. The population of the study was volunteer couples in Gazvin city. The sample group consisted of 16 couples (8 couples in control group and 8 couples in the experimental group) that were randomly assigned into experimental and control groups. After drop out 6 couples took part as the experimental and 6 couples as the control group. The experimental group participated in 6 session of Satir Brief family therapy, while the control group was not received any treatment. "Christensen and Sullaway (1984) Communication Pattern Questionnaire (CPQ)" used as pretest, posttest and follow up measure. The Factorial Analysis of Covariance revealed that there is no significant difference between groups in Mutual Constructive of communication pattern and Mutual avoidance of communication pattern ($P>0/05$), but there is a significant difference between groups Withdrawal /demand of communication pattern and demand male/withdrawal female of communication pattern ($P<0/05$).

Keywords:

Satir brief family therapy, communication patterns, couples.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر بر الگوهای ارتباطی زوج ها انجام گرفت. روش پژوهش نیمه تجربی و در قالب طرح آمیخته انجام شد. جامعه آماری پژوهش متشکل از کلیه ی زوج های داوطلب شهر قزوین بود. نمونه پژوهش شامل ۱۶ زوج (۸ زوج گروه آزمایش و ۸ زوج گروه کنترل) بودند که به روش نمونه گیری داوطلب با جایگزینی تصادفی انتخاب شدند. پس از ریزش اولیه ۶ زوج در گروه آزمایش و ۶ زوج در گروه کنترل تا پایان پژوهش حضور داشتند. گروه آزمایش در ۶ جلسه خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کردند، در حالی که گروه کنترل تحت هیچ مداخله ای قرار نگرفت. ابزار پژوهش «پرستشنامه الگوهای ارتباطی (CPQ) کریستنسن و سلاوی (۱۹۸۴)» بود که زوج های هر دو گروه در سه مرحله پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری، آن را تکمیل کردند. نتایج تحلیل کواریانس عاملی نشان داد که بین گروه آزمایش و گروه کنترل در الگوهای ارتباطی سازنده متقابل و اجتناب متقابل در مرحله پس آزمون و پیگیری تفاوت معنی داری وجود ندارد ($P>0/05$)، اما در الگوی های ارتباط توقع /کناره گیر و توقع مرد/کناره گیر زن بین گروه آزمایش و کنترل در مرحله پس آزمون و پیگیری تفاوت معناداری وجود دارد ($P<0/05$).

کلیدواژه ها:

خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر، الگوهای ارتباطی، زوج ها.



مقدمه

ازدواج تقریباً در تمامی جوامع، رسمی مهم تلقی می شود (مداتیل و بنشف، ۲۰۰۸). برای یک ازدواج رضایت بخش زن و شوهر نیازمند برقراری ارتباطی مؤثر و کار آمد هستند (کاراهان، ۲۰۰۷). ارتباط یک متغیر اساسی در درک عملکرد زناشویی است و شامل فرایندی است که در آن زن و شوهر به صورت کلامی و غیر کلامی در قالب گوش دادن، مکث، حالت چهره و ژست های مختلف به تبادل افکار و احساساتشان می پردازند (رسولی، ۱۳۸۰). همان طور که بسیاری از پژوهش ها نشان داده اند، ارتباط زناشویی پیش بینی کننده قوی در مورد کیفیت زناشویی است (گاتمن، ۱۹۹۹؛ مارکمن، ۱۹۸۹؛ اسکاپ، ۱۹۸۶، به نقل از عبادت پور، ۱۳۷۹). علاوه بر آن هم درمانگران و هم زوج ها، عقیده دارند که مشکلات ارتباطی شایع ترین و مخرب ترین مشکلات در ازدواج های شکست خورده است (نظری، ۱۳۸۶؛ هالفورد، ۲۰۰۱، ترجمه تبریزی و همکاران، ۱۳۸۷؛ روبرتز، ۲۰۰۰؛ سوزان و همکاران، ۲۰۰۶). الگوهای ارتباطی نامطلوب، موجب می شود که مسائل مهم رابطه، حل نشده باقی مانده و منابع تعارض تکراری شوند (هالفورد، ۲۰۰۱، ترجمه تبریزی و همکاران (۱۳۸۷)).

درک مشترک از الگوهای ارتباطی بین زوج ها در واقع همان روشن سازی تعاملات زناشویی مثبت است که زوج ها را در مسیر دریافت و رشد مهارت های ارتباطی یاری می کند. مهارت های ارتباطی در واقع رفتارهایی را شامل می شود که نگهدارنده ی ازدواج و پیوند زناشویی هستند. پژوهش ها نشان داده اند که فراگیری مهارت های ارتباطی باعث ایجاد درک متقابل، برابری و مساوات در روابط، ابراز عشق، صمیمیت، حل منطقی تعارضات و تنش های موجود در تعاملات، تعهد و اطمینان نسبت به هم، همکاری، ارزش قائل شدن برای یکدیگر، داشتن انتظارات واقعی و انعطاف پذیری زوج ها می شود (روبرتز،

۲۰۰۰). زوج ها برای بهبود روابط و الگوهای ارتباطی شان نیاز مند کمک متخصصان هستند. در این رابطه راجرز اظهار می دارد: وظیفه روان درمانی مقابله با شکست فرد در برقراری ارتباط است (بولتون، ۱۹۸۷، ترجمه سهرابی، ۱۳۸۶). از سویی دیگر ارتباط زنا شویی، گسترده ترین مورد در بر نامه ی مداخله ای است که تا به حال رواج داشته است (برنشتاین و برنشتاین، ۱۹۸۶، ترجمه نائینی و همکاران، ۱۳۸۴). روش های گوناگونی برای آموزش و تغییر الگوهای ارتباطی وجود دارد که یکی از آنها خانواده درمانی است.

از رویکردهای مؤثر در این زمینه، رویکرد خانواده درمانی تجربه گرا و مدل ستیر است. خانواده درمانی تجربه گرا به طور مشخص به نقش موانع تجربی رشد شخصی در ایجاد و تداوم مشکلات و الگوهای رفتاری ناکار آمد و مستمر اشاره دارد (کار، ۲۰۰۶؛ اسشوئر و شولیوار، ۲۰۰۳). مدل ستیر یکی از شاخه های خانواده درمانی تجربه گراست که روش کوتاه مدت آن را بنمن اجرا کرده است. بنمن معتقد است مدل کوتاه مدت ستیر بر اساس توانایی انسان برای تغییر، رشد و آشکار کردن آنهاست. هر انسانی موجودی یگانه است و دارای منابع درونی و نیروی بالقوه ای است که آنها را به کار نمی گیرد. مدل کوتاه مدت ستیر برای همه مراجعان امید را به ارمغان می آورد، زیرا تصور می شود که همه انسان ها دارای منابع درونی برای تغییر و رشد هستند. همچنین تصور می شود افراد قادرند استعدادها و نیروهای بالقوه خود را تحقق بخشیده و به شکل کامل تری از انسانیت دست یابند. این مدل برخلاف انواع درمان های کوتاه مدتی که تک بعدی هستند و تنها به رفتار، شناخت و یا احساسات می پردازند، همه این ابعاد را مورد توجه قرار می دهد. ویژگی دیگر مدل کوتاه مدت ستیر حفظ تمرکز به وسیله استفاده آگاهانه از زمان است. در این مدل اهداف تعیین می گردند و تکنیک ها



مطالعه پیتر (۲۰۰۰)، تأثیر مشاوره گروهی به شیوه ی ستیر را بر بهبود روابط با اعضای خانواده و نقش های خانوادگی در گروهی از دانشجویان در تایوان مورد مطالعه قرار داد. نتایج نشان داد که روابط مثبت و روشن با اعضای خانواده و همچنین نقش های خانوادگی در شرکت کنندگان پس از پایان برنامه بهبود یافت. همچنین کوهن (۲۰۰۶) نیز در یک مطالعه موردی تأثیر مدل کوتاه مدت ستیر را بر الگوهای ارتباطی زوج ها مورد بررسی قرار داد و نتیجه گرفت که این مدل بر الگوهای ارتباطی تأثیر مثبت و معناداری داشته است. در ایران نیز بای (۱۳۸۴) در پژوهشی نشان داد که مدل ستیر بر افزایش مهارت های ارتباطی زوج ها مؤثر بوده و مهارت های ارتباطی شرکت کنندگان در مطالعه را افزایش داده است. همچنین گودرزی (۱۳۸۶) در پژوهشی به بررسی تأثیر رویکرد ارتباط ستیر بر عملکرد زوج های نا کارآمد پرداخت. نتایج آن پژوهش، نشان داد که مدل ستیر بر ارتباط زوج ها تأثیر مثبت و معنادار داشته و باعث بهبود روابط زوج ها شده است. با توجه به تمهیدات یاد شده، هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر خانواده درمانی ستیر بر الگوهای ارتباطی زوج ها است و بر این اساس فرضیه های زیر مورد بررسی قرار گرفته است.

۱- بین زوج هایی که در خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در الگوی ارتباط سازنده متقابل، تفاوت معنی داری وجود دارد.

۲- بین زوج هایی که در خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در الگوی ارتباط اجتناب متقابل، تفاوت معنی داری وجود دارد.

۳- بین زوج هایی که در خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در الگوی ارتباط توقع/کناره گیر، تفاوت معنی داری

براساس اهداف مراجعان استفاده می شود (بنمن ۱۹۹۷، به نقل از کوهن، ۲۰۰۶).

در این مدل هدف از درمان رشد شخصی و ایجاد ارتباطی روشن و شفاف در مراجعان است (ستیر و بنمن، ۱۹۸۳؛ ستیر و بالدوین، ۱۹۸۳؛ وودز و مارتین، ۱۹۸۴؛ بروزر، ۱۹۹۱؛ سود و همکاران، ۲۰۰۰؛ بنمن، ۲۰۰۲، به نقل از کار، ۲۰۰۶؛ فریمن، ۲۰۰۰؛ کوهن، ۲۰۰۶). ستیر مدعی است که شیوه پیام رسانی خانواده بیانگر احساس ارزش شخصی اعضای آن است. پیام رسانی نا کارآمد (غیرمستقیم، مبهم، ناقص، تحریف شده، نامناسب، و ناهمخوان) شاخص نظام خانوادگی بدکار به شمار می آیند (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۲۰۰۰، ترجمه شاهی براواتی و همکاران، ۱۳۸۵). به نظر ستیر افراد زمانی که در روابطشان دچار استرس می شوند سعی می کنند از طریق یکی از حالات ارتباطی (سرزنش گر، سازش گر، حساب گر و بی ربط گو)، روابطشان را کنترل کنند (ستیر، ۱۹۶۷؛ تاچمن و استاچویکی، ۱۹۷۵، به نقل از مور و کرامر، ۲۰۰۰). این سبک ها علاوه بر رفتار کلامی از طریق وضعیت بدنی و زبان تن نیز بیان می شوند (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۲۰۰۰، ترجمه شاهی براواتی و همکاران، ۱۳۸۵).

یکی از کمک های اصلی ستیر، تمرکز بر تغییر الگوهای ارتباطی خانواده به عوض درمان شخصیت آنها است (نظری، ۱۳۸۶). در این مدل به زوج ها در جهت افزایش رشد شخصی، بهبود عزت نفس، ایجاد ارتباط روشن و شفاف، با استفاده از منابع و توانایی های بالقوه کمک می گردد (فریمن، ۲۰۰۰). در این مدل زوج ها تشویق می شوند که به طور مکرر تا زمان خاصی را در روز به ارتباط با یکدیگر و صحبت درباره مسائل شان، موفقیت شان، سؤالاتشان و شکایات و یا حل مشکلات اختصاص دهند (کار، ۲۰۰۶).

پژوهش های مختلفی تأثیر مدل ستیر را بر ارتباط زناشویی مورد مطالعه و بررسی قرار داده اند. در یک

1. blamer
2. placater
3. computing
4. distracting



وجود دارد.

۴- بین زوج هایی که در خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در الگوی ارتباط توقع مرد/کناره گیر زن، تفاوت معنی داری وجود دارد.

روش

پژوهش حاضر نوعی تحقیق کاربردی است. در این پژوهش از روش شبه آزمایشی استفاده شده است. پژوهش حاضر در قالب یک طرح آمیخته صورت گرفته که در آن یک گروه آزمایش و یک گروه کنترل وجود دارد. از هر دو گروه قبل از اجرای مداخله آزمایشی، پیش آزمون و بعد از پایان جلسات، پس آزمون گرفته شد و یک ماه و نیم پس از انجام پس آزمون، از هر دو گروه آزمون پیگیری به عمل آمد. در پژوهش حاضر متغیر مستقل دارای دو سطح شامل خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر و عدم مداخله و متغیر وابسته الگوهای ارتباطی زوج ها است.

جامعه مورد نظر در پژوهش حاضر را کلیه ی زوج های شهر قزوین که حداقل یک و حداکثر هفت سال از ازدواج آنها گذشته و حاضر به همکاری و شرکت در جلسات بودند را تشکیل می دهند.

نمونه مورد نظر شامل ۱۶ زوج بود که از بین زوج های داوطلب شرکت در جلسات به روش نمونه گیری داوطلبانه انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه از جامعه مورد نظر اطلاعیه ای با عنوان «گاراگاه آموزش مهارت های ارتباطی به زوج ها و خانواده ها» در یکی از هفته نامه های شهر قزوین به چاپ رسید. در این اطلاعیه از زوج های متقاضی خواسته شده بود که در صورت تمایل به شرکت در جلسات، با شماره تلفن درج شده در اطلاعیه تماس گرفته و ثبت نام نمایند. فرایند ثبت نام اولیه بعد از توزیع اطلاعیه دو هفته به طول انجامید و در طول این مدت ۴۳ زوج تماس گرفتند و پس از ارائه ی اطلاعات بیشتر از سوی

پژوهشگر در مورد جلسات، تعداد ۲۵ زوج حاضر به همکاری نشدند و از بین ۱۸ زوجی که حاضر به همکاری و داوطلب شرکت در جلسات بودند، با توجه به ملاک های انتخاب از قبیل: دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی دیپلم، گذشتن حداقل یکسال از ازدواج، شرکت هر دو عضو زوج در جلسات و نداشتن اعتیاد و سوء مصرف مواد، ۲ زوج به دلیل نداشتن شرایط لازم از گروه نمونه حذف شدند. لازم به ذکر است که دلیل حذف این ۲ زوج شرکت فقط یک عضو زوج ها و همچنین سپری نشدن حداقل یک سال از مدت ازدواج آنها بود. بنابراین ۱۶ زوج شرایط لازم را داشتند و پژوهشگر با در نظر گرفتن احتمال ریزش در گروه ها، تصمیم گرفت هر ۱۶ زوج را در پژوهش وارد نماید. لذا پس از حاضر شدن زوج ها در مرکز مشاوره آموزش و پرورش قزوین، از این تعداد ۸ زوج در گروه آزمایش و ۸ زوج در گروه کنترل به صورت تصادفی جایگزین شدند و سپس از آنها پیش آزمون به عمل آمد و مقرر شد که جلسات با حضور اعضای گروه آزمایش یک هفته بعد از انجام پیش آزمون برگزار گردد. در موعد مقرر مداخله ی آزمایشی، یعنی خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر، در ۶ جلسه (هر هفته یک جلسه و به مدت ۱۲۰ دقیقه) برای گروه آزمایش اجرا شد. پس از برگزاری اولین جلسه، از گروه آزمایش ۲ زوج و پس از انجام پس آزمون از گروه کنترل ۲ زوج نیز افت کردند؛ به طوری که کار پژوهش با ۶ زوج برای گروه آزمایش و ۶ زوج برای گروه کنترل تا پایان ادامه پیدا کرد. شایان ذکر است که در طی انجام پژوهش گروه کنترل تحت هیچ گونه مداخله ی آزمایشی قرار نگرفت. پس از اتمام جلسات، هر دو گروه مجدداً مورد ارزیابی قرار گرفتند و یک ماه و نیم پس از انجام پس آزمون، از زوج های هر دو گروه آزمون پیگیری به عمل آمد. این مرحله با هدف بررسی وضع تغییر یافته در شرایط طبیعی و غیرآزمایشی انجام شد.



ابزار پژوهش

پرسشنامه الگوی ارتباطی (CPQ):^۱ این پرسشنامه که یک ابزار خودسنجی نسبتاً جدید برای برآورد ارتباط زناشویی است، در سال ۱۹۸۴ توسط کریستنسن و سالووی در دانشگاه کالیفرنیا ساخته شد و توسط عبادت پور (۱۳۷۹) در ایران ترجمه و هنجاریابی شد. این پرسشنامه از ۳۵ سوال تشکیل شده است و رفتار زوج‌ها را در طی سه مرحله تعارض زناشویی برآورد می‌کند. این مراحل عبارتند از: الف) هنگامی که مشکلی در روابط زوج‌ها بوجود می‌آید، ب) مدت زمانی که در باره مشکل ارتباطی بحث می‌شود، ج) بعد از بحث راجع به مشکل ارتباطی زوج‌ها هر رفتار را بر روی یک مقیاس ۹ درجه‌ای لیکرت که از ۱ (اصلاً امکان ندارد) تا ۹ (خیلی امکان دارد) تنظیم شده، درجه بندی می‌کنند. این پرسشنامه از سه خرده مقیاس تشکیل شده است: الف) ارتباط سازنده (متقابل، ب) ارتباط اجتناب متقابل، ج) ارتباط کناره گیر / توقع. این سه خرده مقیاس توسط کریستنسن و شنک (۱۹۹۱) تهیه شده است. خرده مقیاس ارتباط توقع/کناره گیر خود از دو بخش تشکیل یافته است: ۱) مقیاس توقع مرد/کناره گیر زن. ۲) مقیاس توقع زن/کناره گیر مرد. نمره بالا در مقیاس سازنده متقابل، بیانگر ارتباط مناسب و نمره‌های پایین نشان دهنده ارتباط نامناسب است، اما نمره بالا در دو مقیاس ارتباط توقع/کناره گیر و اجتناب متقابل، نشان دهنده ارتباط نامناسب و نمره پایین نشان دهنده ارتباط مناسب است. کریستنسن و هیوی (۱۹۹۰) و هیوی و همکاران (۱۹۹۳) پایایی خرده مقیاس‌های این پرسشنامه را با روش آلفای کرونباخ از ۰/۵۰ تا ۰/۷۸ گزارش نموده‌اند. بودنمن و همکاران (۱۹۹۶) نیز در پژوهشی که روی آزمودنی‌های آلمانی و سوئیسی انجام دادند، پایایی خرده مقیاس ارتباط سازنده متقابل را بین (۰/۷۸ تا ۰/۷۴) گزارش نمودند (رسولی، ۱۳۸۰). عبادت پور (۱۳۷۹) پایایی مقیاس‌های

پرسشنامه الگوهای ارتباطی را با استفاده از روش آلفای کرونباخ، برای خرده مقیاس‌های ارتباط سازنده متقابل، ارتباط اجتناب متقابل، توقع زن/کناره‌گیری مرد، ارتباط توقع مرد/کناره‌گیری زن و ارتباط توقع/کناره‌گیری به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۷۱، ۰/۵۱، ۰/۵۲، ۰/۶۶، محاسبه نموده است. در پژوهش حاضر پایایی خرده مقیاس‌های این پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای الگوی ارتباط سازنده متقابل، ارتباط اجتناب متقابل، توقع زن/کناره‌گیر مرد، توقع مرد/کناره‌گیر زن و توقع کناره‌گیرکل به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۵۰، ۰/۴۵، ۰/۷۵، ۰/۵۶ بدست آمد. نولر و وایت (۱۹۹۰) به منظور برآورد روایی این پرسشنامه، آزمودنی‌های خود را به سه گروه از زوج‌هایی با رضایت زناشویی بالا، متوسط، پایین تقسیم کردند. آنها به این نتیجه رسیدند که ۲۷ سوال از ۳۵ سوال این پرسشنامه می‌تواند به نحوه معنی‌داری بین زوج‌هایی با رضایت زناشویی بالا و پایین تفکیک قائل شود (رسولی، ۱۳۸۰). هیوی و همکاران (۱۹۹۶) روایی ملاکی و روایی سازه را برای خرده مقیاس الگوی ارتباط سازنده متقابل محاسبه نمودند. آنها ضریب همبستگی بین نمرات این مقیاس را با نمره گذاری حاصل از مشاهده ی زوج‌ها در آزمایشگاه به هنگام بحث در باره مشکل ارتباطی، ۰/۷۲ گزارش کردند ($p < 0/001$). همچنین آن‌ها به منظور برآورد روایی سازه این خرده مقیاس، همبستگی نمرات آن را با نمرات زوج‌ها از مقیاس سازگاری زن و شوهر (DAS)^۲ محاسبه نمودند که ضرایب همبستگی بدست آمده برای مردان و زنان به ترتیب ۰/۵۴ و ۰/۶۱ بود ($p < 0/001$) (شرفی، ۱۳۸۲). عبادت پور (۱۳۷۹) به منظور برآورد روایی، همبستگی بین خرده مقیاس‌های این پرسشنامه را با پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ (ENRICH)^۳ بدست آورد. نتایج نشان داد که همه مقیاس‌های پرسشنامه با رضایت زناشویی انریچ همبستگی دارند. ضرایب همبستگی بدست آمده

2. dyadic adjustment Scale

3 . enriching and nurturing relationship issues, communication happiness

1 .communication Pattern Questionnaire



استعاره ی کوه یخ؛ آموزش اعضاء در به کار گیری الگوسازی ارتباط مؤثر با استفاده از پیام های من؛ دادن تکلیف مرتبط با مباحث جلسه.

- **جلسه پنجم:** مرور تکالیف و مباحث جلسه قبل با همکاری اعضاء و ارائه بازخورد؛ تشریح فن حائل ها برای نشان دادن این موضوع که همه اعضاء به نوعی با هم در ارتباط هستند و هر تغییر در یک فرد ممکن است در اطرافیان تغییر ایجاد کند؛ اجرای فنون نقشه ی خانوادگی و مجسمه سازی؛ دادن تکلیف مرتبط با مباحث جلسه.

- **جلسه ششم:** مرور تکالیف و مباحث جلسه قبل با همکاری اعضاء و ارائه بازخورد؛ آموزش به اعضاء برای این که آزادانه مخالفت کنند و مخالفت خود را بیان نمایند و بتوانند به یکدیگر به صورت مستقیم و روشن ارتباط برقرار کرده و درباره احساسات شان صحبت و آنها را ابراز کنند؛ جمع بندی و مرور کلی. لازم به ذکر است که در تمامی جلسات از فن شوخی استفاده گردید.

یافته ها

در پژوهش حاضر برای تجزیه و تحلیل داده ها و بررسی فرضیه ها از تحلیل کواریانس عاملی^۳ استفاده شد. برای استفاده از این روش ابتدا از آزمون لوین، برای بررسی همگنی شیب رگرسیون، از آزمون های اثربیلایی و لامبدای ویلکز^۴ جهت بررسی مفروضه همگنی واریانس ها و از آزمون^۵ گروه های مستقل به منظور آزمون یکسانی گروه ها از نظر اطلاعات قبلی در مرحله پیش آزمون استفاده شد.

نتایج جدول ۱ نشان می دهد که مقدار F برای تمام متغیرها به استثنای متغیر سازنده متقابل معنادار نیست ($P \geq 0/05$). بنابر این مفروضه همگنی واریانس ها در همه ی متغیر ها به استثنای متغیر سازنده متقابل تأیید می شود. لازم به ذکر است که اگر حجم نمونه ها یکسان باشد، این فرض برای تحلیل کواریانس

برای سه خرده مقیاس ارتباط سازنده متقابل، ارتباط اجتناب متقابل و ارتباط توقع / کنارگیری به ترتیب عبارتند از ۰/۵۸، ۰/۵۸-، و ۰/۳۵ که همگی در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار بودند. همچنین در تحقیق مذکور همبستگی نمرات مقیاس ارتباط سازنده متقابل با نمرات حاصل از پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ به میزان ۰/۷۴ بدست آمد ($p < 0/01$).

طرح مداخله

جلسات گروه که بر طبق یک برنامه از پیش تعیین شده، تنظیم شده بود، به شرح زیر اجرا گردید:

- **جلسه اول:** خوش آمد گویی به اعضاء؛ معرفی رهبر گروه به اعضاء و سایر اعضاء به یکدیگر؛ بررسی اهداف؛ مروری بر ساختار جلسات و قوانین اصلی؛ بحث در مورد ارزش شخصی (استعاره دیگ: ارزشی که هر فرد در خود احساس می کند) و میزان توجه هر فرد به خود؛ تمرین برای این که هر کس سطح دیگ خود را مشخص کند و در مورد آن با یکدیگر صحبت کند؛ بحث در مورد ارتباط زناشویی؛ ارائه تکلیف (تمرین) به اعضاء به منظور توجه به خود.

- **جلسه دوم:** مرور تکالیف و مباحث جلسه قبل با همکاری اعضاء و ارائه بازخورد؛ تشریح مفهوم ماندالای خود؛ فرایند و سطوح ارتباط؛ آموزش مهارت های توجه کردن؛ حرف زدن و گوش دادن به همسر و فن توجه به حالات هم؛ ارائه تکالیف مرتبط با مباحث جلسه.

- **جلسه سوم:** مرور تکالیف و مباحث جلسه قبل با همکاری اعضاء و ارائه بازخورد؛ تشریح حالات ارتباطی (سازشگر، سرزنش گر، بی ربط گو، حسابگر و همتراز) و اجرای این الگوها از سوی زوج ها؛ تشریح الگوی پیام رسانی همخوان و انجام تمرین؛ دادن تکلیف مرتبط با مباحث جلسه.

- **جلسه چهارم:** مرور تکالیف و مباحث جلسه قبل با همکاری اعضاء و ارائه بازخورد؛ آشنایی اعضاء با

3. Factorial analysis of Covariance

4. Pillai's Trace

5. Wilk's Lambda

۱. (self-mandala) ماندالا یک استعاره غربی که کلیت را به تصویر می کشد.

2. taking a temperature reading



جدول ۱- آزمون لوین برای بررسی مفروضه همگنی واریانس ها

متغیر	F	df1	df2	سطح معناداری
سازنده متقابل	۵/۹۳	۱	۲۲	۰/۰۲۳
اجتناب متقابل	۰/۷۲۳	۱	۲۲	۰/۴۰۴
توقع /کناره گیر	۱/۲۳	۱	۲۲	۰/۴۷۹
توقع مرد/کناره گیر زن	۰/۰۳۰	۱	۲۲	۰/۸۸۹

توجه به مقدار t محاسبه شده، تفاوت ها معنادار نیستند ($P \geq 0/05$). بنا بر این نتیجه گرفته می شود که در متغیرهای مورد نظر در مرحله پیش آزمون تفاوتی بین نمرات آزمون دنی ها در دو گروه آزمایش و کنترل وجود ندارد. این نتیجه بدین معنی است که اطلاعات قبلی گروه ها برابر است. پس از این که مشخص شد بین گروه آزمایش و کنترل در مرحله پیش آزمون تفاوت معناداری وجود ندارد، برای آزمون فرضیه های پژوهش از تحلیل کواریانس عاملی استفاده شد.

پس از کنترل اثر پیش آزمون، تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر بر نمرات پس آزمون و پیگیری دو گروه در الگوی ارتباط سازنده متقابل بررسی شد. بین میانگین دو گروه هم در مرحله پس آزمون ($P > 0/05$)، $F=2/22$ ، $df(1 و 21)$ و هم در مرحله پیگیری ($P > 0/05$)، $F=0/106$ ، $df(1 و 21)$ تفاوت معناداری وجود ندارد. بنا بر این فرضیه اول پژوهش مبنی بر این که بین زوج هایی که در خانواده در مانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در

مشکل زیادی ایجاد نمی کند (شیولسون، ۱۳۸۴)، بنا بر این با توجه به مساوی بودن حجم گروه ها در پژوهش حاضر، نتیجه گرفته می شود که عدم رعایت این مفروضه تأثیر چندانی بر محاسبه تحلیل کواریانس ندارد و تحلیل کواریانس نسبت به این مفروضه مقاوم است. پس از محاسبه مفروضه یکسانی واریانس ها، مفروضه یکسانی شیب رگرسیون با استفاده از آزمونهای اثربیلایی و لامبدای ویلکز محاسبه شد. این مفروضه فقدان تعامل بین گروه ها و نمرات پیش آزمون را بررسی می کند. به طوری که اگر تعامل وجود نداشته باشد، شیب رگرسیون ها یکسان است.

همان طور که نتایج جدول ۲ نشان می دهد با توجه به F محاسبه شده، تفاوت ها معنادار نیست ($P \geq 0/05$). بنا بر این نتیجه گرفته می شود که شیب رگرسیون ها یکسان است و بین گروه ها و پیش آزمون تعامل وجود ندارد.

همان طور که نتایج جدول ۳ نشان می دهد، با

جدول ۲- تعامل بین گروه ها و نمرات پیش آزمون

متغیر ها	آزمون	نسبت F	سطح معناداری
سازنده متقابل	اثر بیلابی	۰/۹۰۳	۰/۵۶۱
	لامبدای ویلکز	۰/۹۰۳	۰/۵۶۱
اجتناب متقابل	اثر بیلابی	۱/۷۹	۰/۲۳۷
	لامبدای ویلکز	۱/۷۹	۰/۲۳۷
توقع /کناره گیر	اثر بیلابی	۰/۰۰۰	۱
	لامبدای ویلکز	۰/۰۰۰	۱
توقع مرد/کناره گیر زن	اثر بیلابی	۰/۰۰۰	۱
	لامبدای ویلکز	۰/۰۰۰	۱



جدول ۳ - خلاصه اطلاعات مربوط به آزمون آبرای مقایسه میانگین های گروه آزمایش در متغیر های الگو های ارتباطی در مرحله پیش آزمون

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار	تفاوت میانگین	درجه آزادی	t	سطح معناداری
سازنده متقابل	آزمایش	۳۹/۸۳	۶/۶۸	-۱/۹۱	۲۲	-۰/۱۸۶۲	۰/۳۹۷
	کنترل	۳۱/۷۵	۳/۷۹				
اجتناب متقابل	آزمایش	۱۰/۱۶	۴/۱۹	-۱/۴۱	۲۲	-۰/۱۷۵۲	۰/۴۵۹
	کنترل	۱۱/۵۸	۴/۹۸				
توقع / کناره گیر	آزمایش	۳۴/۵۸	۱۱/۵۱	-۴/۸۳	۲۲	-۱/۱۹	۰/۳۲۷
	کنترل	۳۹/۴۱	۸/۰۷				
توقع مرد/کناره گیر زن	آزمایش	۱۱/۲۵	۶/۱۲	-۳/۳۳	۲۲	-۱/۴۴	۰/۱۶۴
	کنترل	۱۴/۵۸	۵/۱۷				

اینکه بین زوج هایی که در خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در الگوی ارتباط توقع /کناره گیر، تفاوت معنی داری وجود دارد، با ۹۵ درصد اطمینان مورد تأیید قرار می گیرد. بر اساس ضریب اتا، ۰/۳۷۲ تأثیر، از تفاوت گروه ها در نمره الگوی ارتباط توقع /کناره گیر در مرحله پس آزمون و ۰/۴۵۲ در مرحله پیگیری مربوط به تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر است. معنا دار بودن فرضیه در مرحله پیگیری نشان دهنده تداوم تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر تا یک ماه و نیم پس از پایان برنامه بوده است.

پس از کنترل اثر پیش آزمون، تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر بر نمرات پس آزمون و پیگیری دو گروه در الگوی ارتباط توقع مرد /کناره گیر زن بررسی شد. بین میانگین دو گروه هم در مرحله پس آزمون ($F=۸/۶۴$ ، $df(۱و۲۱)$ ، $P<0/05$) و هم در مرحله پیگیری ($F=۶/۴۵$ ، $df(۱و۲۱)$ ، $P<0/05$) تفاوت معناداری وجود دارد. بنا بر این فرضیه چهارم پژوهش حاضر مبنی بر اینکه بین زوج هایی که در خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در الگوی ارتباط توقع مرد /کناره گیر زن، تفاوت معنی داری وجود دارد. معنادار بودن فرضیه در مرحله پیگیری نشان دهنده تداوم تأثیر خانواده درمانی

الگوی ارتباط سازنده متقابل، تفاوت معنی داری وجود دارد، مورد تأیید قرار نمی گیرد؛ بدین معنی که تفاوت میانگین ها با ۹۵ درصد اطمینان ناشی از اثر آموزش نبوده، بلکه حاصل شانس یا خطای نمونه گیری است.

پس از کنترل اثر پیش آزمون، تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر بر نمرات پس آزمون و پیگیری دو گروه در الگوی ارتباط اجتناب متقابل، بررسی شد. بین میانگین دو گروه هم در مرحله پس آزمون ($F=4/22$ ، $df(۱و۲۱)$ ، $P>0/05$) و هم در مرحله پیگیری ($F=۲/۶۸$ ، $df(۱و۲۱)$ ، $P>0/05$) تفاوت معناداری وجود ندارد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش حاضر مبنی بر اینکه بین زوج هایی که در خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر شرکت کرده اند و زوج های گروه کنترل در الگوی ارتباط اجتناب متقابل، تفاوت معنی داری وجود دارد، مورد تأیید قرار نمی گیرد.

پس از کنترل اثر پیش آزمون، تأثیر خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر بر نمرات پس آزمون و پیگیری دو گروه در الگوی ارتباط توقع /کناره گیر بررسی شد. بین میانگین دو گروه هم در مرحله پس آزمون ($F=۱۲/۴۴$ ، $df(۱و۲۱)$ ، $P<0/05$) و هم در مرحله پیگیری ($F=۱۷/۳۴$ ، $df(۱و۲۱)$ ، $P<0/05$) تفاوت معناداری وجود دارد. بنا بر این، فرضیه سوم پژوهش حاضر مبنی بر



در تبیین این یافته پدیده فرهنگ را نیز باید در نظر گرفت. الگوی ارتباط سازنده، الگویی است که طی آن زن و شوهر سعی می کنند در مورد مسائل ارتباطی خود گفتگو کرده و به نحوی مسالمت آمیز آن را حل نمایند، برای مشکل ارتباطی، پیشنهاد راه حل و مذاکره دهند و احساساتشان را نسبت به هم ابراز دارند. در این الگو هر دو نفر احساس درک شدن می کنند، به راحتی در مورد مسائل و تعارضات خود گفتگو می نمایند و از واکنش های غیر منطقی، اجتناب و پرخاشگری استفاده نمی کنند. آنها می توانند افکار، احساسات، تمایلات و نیاز های خود را به یکدیگر منتقل کنند (عبادت پور، ۱۳۷۹). با در نظر گرفتن پدیده ی فرهنگ و نوع نگاه آن به ارتباط و وجود انتظار های جنسیتی در روابط بین فردی و زناشویی در فرهنگ ایران و در نظر گرفتن این موضوع که در این فرهنگ، اشک ریختن برای زنان قابل قبول است، در صورتی که برای مردان نوعی ضعف تلقی می شود و اینکه بی پرده صحبت کردن مردها دربارهی هیجانات و احساسات با انتقاد مواجه می شود و مقایسه این عوامل با ویژگی های الگوی ارتباط سازنده، تغییر این نگاه علاوه بر عوامل شخصی به عوامل فرهنگی نیز مرتبط می باشد.

فرضیه ۲ مورد تأیید قرار نگرفت. این نتیجه در پژوهش حاضر نشان دهنده مؤثر نبودن خانواده درمانی ستیر بر الگوی ارتباط اجتناب متقابل است. در تبیین این یافته می توان گفت، از آنجایی که الگوی ارتباط اجتناب متقابل، نوعی الگوی ارتباطی است که طی آن زن و شوهر سعی از بحث کردن در مورد مشکل اجتناب می کنند و بر روی مسائل خود سر پوش می گذارند. در این الگو زوج ها از رضایت زناشویی پایینی برخوردارند و تعارض بین آنها زیاد شدید است، به گونه ای که بحث و جدل به یک الگوی مخرب و دائمی تبدیل شده است. در این الگو زوج ها از برقراری ارتباط با یکدیگر خودداری می کنند

کوتاه مدت ستیر تا یک ماه و نیم پس از پایان برنامه بوده است.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی خانواده درمانی کوتاه مدت ستیر بر الگو های ارتباطی زوج ها انجام شد. نتایج فرضیه های معنادار پژوهش حاضر را می توان با نتایج پژوهش های پیتز (۲۰۰۰)؛ کوهن (۲۰۰۶)؛ بای (۱۳۸۴) و گودرزی (۱۳۸۶) که در پژوهش های جدا گانه ای، تأثیر مثبت و معنا دار استفاده از مدل ستیر در بهبود روابط زوج ها را نشان دادند، همخوان دانست.

با توجه به نتایج بدست آمده، فرضیه ی اول پژوهش حاضر مورد تأیید قرار نگرفت؛ بدین معنی که تفاوت میانگین ها با ۹۵ درصد اطمینان ناشی از اثر آموزش نبوده بلکه حاصل شانس یا خطای نمونه گیری است. در تبیین این نتیجه می توان گفت از آن جایی که الگو های ارتباطی در دراز مدت و در طی زمان شکل می گیرند، تغییر این الگوها در کوتاه مدت می تواند، دور از انتظار باشد. ستیر در این زمینه معتقد است که رشد تجارب کودک حاصل مثلث آغازین برای بقاء (پدر، مادر، فرزند) است. در اثر این مثلث آغازین برای بقاء، کودک یاد می گیرد که رموز پیام های والدین را کشف کند؛ هرگونه اختلاف و تباین میان واژه ها، لحن صدا، نوازش ها، و طرز نگاه ها بر الگوهای پیام رسانی در دوران بزرگسالی تأثیر خواهد گذاشت (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۲۰۰۰، ترجمه شاهی براواتی و همکاران، ۱۳۸۵). او همچنین در مورد فراگیری ارتباط در دوران کودکی اظهار می دارد «شاید تا وقتی که به پنج سالگی می رسیم بیش از یک میلیارد تجربه شرکت در ارتباط را آموخته باشیم (ستیر، ۱۳۸۴). لذا با توجه به این که شکل گیری الگوهای ارتباط دیرپا است، انتظار تغییر و بهبود آن در کوتاه مدت منطقی به نظر نمی رسد. علاوه بر آن



(عبادت پور، ۱۳۷۹). پدیده‌ی فرهنگ و شکل‌گیری الگوهای ارتباط و همچنین زمان انتظار تغییر، در مورد این فرضیه نیز صادق است. علاوه بر آن فیتز پاتریک و بادزنیسکی (۱۹۹۴، به نقل از شرفی، ۱۳۸۲) بیان می‌دارند که زوج‌های اجتناب‌گر بی‌پرده‌گویی بسیار پایینی در روابط زناشویی از خود نشان می‌دهند که این عامل با در نظر گرفتن زمینه‌ی فرهنگی، تبیینی بر نتایج این فرضیه است.

فرضیه سوم و فرضیه چهارم پژوهش حاضر در سطح $p < 0.05$ مورد تأیید قرار گرفتند. این نتیجه حاکی از آن است که خانواده‌درمانی کوتاه‌مدت ستیر بر الگوی ارتباط توقع/کناره‌گیر و الگوی ارتباط توقع/مرد/کناره‌گیر زن مؤثر بوده است. در تبیین این یافته می‌توان گفت الگوی ارتباط توقع/کناره‌گیر و الگوی ارتباط توقع/مرد/کناره‌گیر زن، نوعی الگوی ارتباطی است که در طی آن یکی از زوج‌ها سعی می‌کند به وسیله‌ی انتقاد کردن، غرزدن یا پیشنهاد تغییر دادن دیگری را وارد بحث در باره مشکل نماید، در حالی که دیگری سعی می‌کند بحث را تمام نماید و به وسیله‌ی تغییر دادن موضوع بحث از آن اجتناب کند و ساکت باقی بماند. در این الگوها یکی از زوج‌ها با فشار، انتقاد و توقع به دنبال نزدیکی بیشتر و بر خلاف آن طرف مقابل در جستجوی فاصله بیشتر یا کناره‌گیری و حالت تدافعی است (کریستنسن، ۱۹۸۸؛ کلاین تاب و اسمیت، ۱۹۹۶، به نقل از عبادت پور، ۱۳۷۹). در مدل ستیر بر الگوی پیام‌رسانی همخوان تأکید می‌گردد. از مشخصه‌های این الگو که به مراجعان آموزش داده می‌شود؛ همخوان بودن، پیام‌های کلامی و غیر کلامی - وقتی که همه جنبه‌های ارتباطی بدن، تن صدا و حالت چهره و وضعیت هماهنگ باشد، همخوانی صورت می‌گیرد؛ شفافیت و درست بودن پیام، کار (۲۰۰۶)؛ نبود تناقض در پیام‌ها، پنهان نکردن احساسات و تفکرات؛ اجتناب از فریبکاری و گول زدن یکدیگر (مور و کرامر، ۲۰۰۰ و

ابراز شفاف احساسات و افکار خود به دیگران و هماهنگ بودن محتوای منطقی عبارات با یک پیام عاطفی است. همخوان کردن باعث می‌شود فرد یکپارچگی، تعهد، صداقت و صمیمیت، صلاحیت توانایی حل مشکلات بپردازد (تامپسون، ۲۰۰۱، به نقل از بای، ۱۳۸۴). لذا از آنجایی که الگوی پیام‌رسانی همخوان برای اعضای گروه آزمایش تشریح شده و آنها به اجرا و تمرین این الگو در طول جلسات و بعد از آن پرداخته‌اند، یافته‌های فرضیه‌ی سوم و چهارم، دور از انتظار نیست، زیرا زوج‌ها با تمرین، الگوی پیام‌رسانی همخوان مهارت و الگویی را کسب می‌کنند که مخالف ویژگی‌های یاد شده در الگوی توقع/کناره‌گیر و الگوی توقع/کناره‌گیر است. لازم به ذکر است که این نتیجه در طول زمان و در محیط طبیعی نیز پایدار بوده است. لذا آموزش الگوی همخوان می‌تواند بر الگوهای نا کارآمد یاد شده، مؤثر باشد.

نکته قابل بحث در مورد پژوهش حاضر، به کارگیری مدل ستیر در فرهنگ ایران است. مدل ستیر، بر اساس رسوم و عادت فردگرایانه‌ی تساوی طلب مردم کشور ایالات متحده است؛ جایی که خود شکوفایی بهنجار تلقی می‌شود، هویت اشخاص بر اساس موفقیت‌ها و ویژگی‌های فردی تعیین می‌توانند و از آزادی بیان حمایت می‌شود و اشخاص می‌توانند آزادانه اظهار نظر کنند (چونگ و چان، ۲۰۰۲). این در حالی است که در فرهنگ ایران کم و بیش، رفاه جمعی اولویت دارد، هویت شخصی مطابق با نقشی که فرد ایفا می‌کند و احترام به مقام بالاتر مهم است، خویش‌نهادن داری نوعی ارزش تلقی می‌شود، و علاوه بر آن خصایصی نظیر قبول ضمنی دیگران و احترام به آراء و عقاید آنها، اطاعت از رؤسا و بزرگان، متمایل بودن به رعایت سلسله‌مراتب و قهرمان دوستی حاکم است (شعبانی، ۱۳۷۹). لذا این تفاوت فرهنگی در به کارگیری مدل ستیر در فرهنگ ایران قابل تأمل است. لازم به توضیح است که



ستیر، ویرجینیا. (۱۳۸۴). آدم سازی. ترجمه بهروز بیرشک، تهران: انتشارات رشد.

شرفی، علی. (۱۳۸۲). رابطه بین الگوهای ارتباطی زناشویی و سلامت روان معلمان زن دوره ابتدایی و همسران آنها در شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه تربیت معلم.

شعبانی، رضا. (۱۳۷۹). مبانی تاریخ اجتماعی ایران. تهران: نشر قومس.

سیف، سوسن و یادگاری، هاجر. (۱۳۸۶). بررسی یک مورد از مشکلات خانوادگی بر اساس دیدگاه ستیر. مجموعه مقالات مشاوره خانواده و ازدواج تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

شیولسون، جی. ریچاردسون. (۱۳۸۴). استدلال آماری در علوم رفتاری. جلد دوم، قسمت اول. ترجمه‌ی علیرضا کیامنش، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

عبادت پور، بهناز. (۱۳۷۹). هنجاریابی پرسشنامه الگوهای ارتباطی زناشویی در شهر تهران در سال ۷۹-۷۸. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.

گلدنبرگ، ا. پروانه و گلدنبرگ، هربرت (۱۳۸۵). خانواده درمانی. ترجمه حمیدرضا حسین شاهی برآواتی و همکاران تهران: نشر روان.

گودرزی، محمود. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر رویکرد ارتباط ستیر بر عملکرد زوج های نا کارآمد. پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه تربیت معلم.

نظری، علی. محمد. (۱۳۸۶). مبانی زوج در مانی و خانواده در مانی، تهران: نشر علم.

هالفورد، کیم. (۱۳۸۷). زوج درمانی کوتاه مدت. ترجمه مصطفی تبریزی، مژده اردکان و فاطمه جعفری. تهران: انتشارات فراوان.

References

- Car.A.(2006).Family therapy:concepts, process and practice. New York:John Wiley.
- Chung ,G and Chan,C.(2002).The Satir model and culture sensitivity:A Hong Kong reflection. Contemporary Family therapy, 24 (1). p199-215.
- Cohen.B.(2006).The efactivness of satir brief therap on patiens in aMtenityHospital.M.A. Dissertati. university of south Africa.
- Freeman, M.(2000).Incorporating gender issues in practice with the Satir growth model. Families in Societ 81, 3.P256-268.

افت آزمودنی های گروه آزمایش، بعد از شرکت در جلسه ی اول رخ داد و این در حالی بود که در جلسه ی اول به «خود»، ارزش شخصی و میزان توجه به خود تأکید شد و مواردی در این زمینه مورد بحث گذاشته شد. بنا بر این شاید به توان گفت به دلیل حاکم بودن فرهنگ جمع گرایی، توجه به خود در فرهنگ ایران کم رنگ تر باشد. چون و چانگ (۲۰۰۲) در پژوهشی با استفاده از مدل کوتاه مدت ستیر، در فرهنگ چین می پرداختند که از نظر حاکم بودن فرهنگ جمع گرایی به فرهنگ ایران شباهت دارد، دریافتند زمانی که آنها به درمان کوتاه مدت ستیر مراجعان فرهنگ سنتی چین، مراجعان دیگر باز نمی گشتند. توجه به خود باعث می شد آنها احساس کنند باید جمع را کنار بگذارند. توجه به خود فردی نیز این احساس را در آنها ایجاد می کرد که از آنها خواسته شد که نقش های مربوط به هویت جمعی را ترک نمایند. شاید این موارد در فرهنگ ایران نیز مصداق داشته باشد (سیف و یادگاری، ۱۳۸۶)، لذا نتایج پژوهش حاضر از این نظر نیز قابل تأمل است.

منابع فارسی

- بای، روح اله. (۱۳۸۴). بررسی و مقایسه اثر بخشی مشاوره گروهی با رویکرد التقاطی ستیر، برن و شناختی - رفتاری مهارتهای ارتباطی افراد در آستانه ازدواج. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- برنشتاین، فیلیپ. اچ. و برنشتاین، مارتی شی. (۱۳۸۴). زناشویی درمانی از دیدگاه رفتاری - ارتباطی. ترجمه حسن پور عابدی نایینی، غلامرضا منشی، تهران: انتشارات رشد.
- بولتن، را برت. (۱۳۸۶). روانشناسی روابط انسانی. ترجمه حمیدرضا سهرابی، تهران: انتشارات رشد.
- رسولی، محسن. (۱۳۸۰). رابطه بین الگوهای ارتباطی زن و شوهران دانشجوی دانشگاه تهران و الگوهای ارتباطی والدین آنها. پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره. دانشگاه تربیت معلم تهران.



Karahan.T.F.(2007). The Effects of a Couple Communication Program on Conflict Tendency among Married Passive Couples. Educational Sciences: Theory and Practice,7 (2). 845-858.

Madathil. J; Benschhoff, J. (2008). Importance of Marital Characteristics and Marital Satisfaction: A Comparison of Asian Indians in Arranged Marriages and Americans in Marriages of Choice. The Family Journal.online.Moore,M. Kramer,D.(2000). Satir for beginners:Incongruent communication patterns in romantic fiction. Academic Research Library, 56, 4; p.429-438.

Peter.P.(2000).The Effectiveness of Structured and Semi structured Satir Model Groups on Family Relationships with College Students in Taiwan. Journal for Specialists in Group Work, v25 n3p305-18

Roberts.L.J.(2000).Fire and ice marital communication: Hostile and distancing behaviors as predictors of marital distress: Journal of Marriage and Family. 62, 633-707.

Schwoer,L and Sholevar,P.(2003).Textbook of family and couples therapy. American Psychiatric Publishing, Inc.

Susan, J.C,Keith, S.D. Rachel, M. (2006). Marital Problem solving behavior in depression and marital distress, Journal of Abnormal Psychology.Vol:115,20-38.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی